

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN ÇOCUĞA GÖRELİĞİ¹

Yrd. Doç. Dr. Aslıhan KÜÇÜKAVŞAR

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, aavsar06@gmail.com

Okt. Sevil HASIRCI

Gaziantep Üniversitesi, sevilhasirci@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 5- 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki şiirleri çocuğa yönelik ilkesi açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa yönelik ilkesine uygun olup olmadığı sorgulanmıştır. Kitaplarda bulunan toplam 26 şiir; konusu, iletisi, yaşama ilişkin duyarlık oluşturma, sözvarlığını yansıtırma, dil ve anlatım başlıkları altında öğrencinin (çocuğun) gelişim düzeyleri göz önünde tutularak incelenmiştir. Bu ölçütler belirlenirken alanyazını taranarak çocuğa yönelik ilkesinin nasıl ele alınması gerektiğinden yola çıkılmış ve buna göre değerlendirme yapılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, şiirlerin çocuğa yönelikliği bulgular tanıklığında sayısal verilerle sunulmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin kısmen çocuğa göre olduğu ve şiirlerde çocuk gerçekliği ilkesinin pek gözetilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretimi, Türkçe ders kitapları, çocuk şiiri, çocuğa yönelik

THE APPROPRIATENESS OF THE POEMS IN TURKISH TEXTBOOKS TO CHILDREN

Abstract

The aim of this study is to investigate the appropriateness of the poems in Turkish textbooks that are designed by Ministry of Education and used in the 5th to 8th grades in the 2012-2013 educational year. For this aim, the poems in those textbooks have been examined whether they are appropriate for children. A total of 26 poems in those textbooks have been analyzed under the titles of theme, message, creation of sensitivity to life, reflection of vocabulary, language and expression considering the developmental stages of children. While identifying these criteria's, the researcher reviewed the literature and set out from the need for a methodology of tackling the poems' appropriateness to children and the evaluation has been made according to these criteria's. Supported by quantitative data, the appropriateness of the poems to children was presented as suggested by the findings.

In the light of the findings, it has been concluded that the poems in those textbooks were partially appropriate to children and that the principle of reality of children was not quite taken into consideration.

Key words: Turkish education, Turkish textbooks, nursery rhyme, the appropriateness to children.

¹ Bu çalışma, 4- 6 Temmuz 2013 tarihleri arasında Niğde'de düzenlenen VI. Uluslararası Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Kurultayı'nda sunulan poster bildiriden genişletilmiştir.

1. Giriş

Ders kitapları, çocukların Türkçeyi doğru ve etkili biçimde kullanmasında, duygu ve düşünce dünyası oluşturmada, bilimsel ve eleştirel düşünmesinde önemli bir işlev üstlenmektedir. Anadili eğitiminin amaçlarına ulaşması için metinlerin nitelikli ve çocuğa göre olması gereklidir. Özdemir (1983)'e göre, ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde çocuğa görelilik ve çocuksuluk birbirine karıştırılmaktadır.

Dilidüzgün (1996: 27), çocuğa göreliliği, çocuk gerçekliğini ele alma ve onun dünyasına koşut bir dünya kurgulama olarak tanımlamaktadır. Çocuğa görelilik, biçimsel ve anlamsal düzlemde düşünülmalıdır. Sever (2003: 14)'e göre, kitaplar biçimsel ve içerik özellikleriyle okul öncesi dönemdeki çocukların öncelikle eğlenme-oyun ve bularak öğrenme gereksinimini karşılamalı, onların algısal gelişimlerine katkı sağlamalıdır. Kitaplar ilköğretim süreciyle birlikte hem örgün eğitimin öğretme ve belletmeye dayalı süreçlerinden sıkılan, yorulan çocuklara hem de yazılı kültürle iletişime yönelenlere duyumsatıcı ve sezinletici bir uyaran olmalıdır. İyi bir çocuk kitabı, konu bakımından yerli kültür değerleri yanında evrensel insanlık ve ahlâk değerlerini kazandırıcı nitelikte de olmalıdır (Şirin, 2000: 210). Alpöge (2003: 33)'ye göre çocuklar, kitaplar aracılığıyla farklılıkları sezinler; kültürler arası değişiklikleri görür, insan ilişkilerini, duygu ve düşünce örneklerine tanıklık eder. Dayıoğlu (2000:531), kitapların sunduğu etkin ve ilginç örneklerle okuru, yaşamı zihin süzgecinden geçirmeye, gözlemlemeye ve sorgulamaya yönlendirdiğini ifade eder.

Çocuğa göre kurgulanmış kitaplar, çocuğun dünyasını genişletir, ona yaşama dönük ipuçları sunar. Çocuğun dünyasına seslenen, onunla yaşayan ve var olan metinler, çocuğa doğal öğrenme ortamı yaratır.

Çocuk kitaplarında yazarın çocuğa göre kurguladığı, çocuğa uygun yaşam durumları, çocuğun belleğinde yanıtlanması gereken sorular oluşturmaktadır. “Niçin doğayı sevmeliyim?”, “Ders çalışmazsam neler olabilir?”, “Sağlığıma ya da temizliğime dikkat etmez, özen göstermezsem neler olabilir?”, “Çevremde yaşayan diğer canlılara karşı niçin duyarlı davranmalıyım?” ya da “Çevremdeki canlılara duyarlı davranmaz, insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmazsam ne gibi sorunlarla karşılaşabilirim?” gibi sorulara, çocuklar yanıt arama kendileri koyulmalıdır (Sever, 2003: 15). Çocuğu yanıt arama serüvenine katmak, çocuğun duygu ve düşünce üretimine katkı sağlamak, ona becerilerini geliştirebileceği ve sınavabileceği ortamlar hazırlamak da nitelikli bir anadili öğretiminden geçmektedir.

Anadili öğretiminde ders kitaplarındaki metinlerin çocuk gerçekliği göz önünde bulundurularak yazılması, kitapların nitelikli olması açısından önemlidir. Çocukların bilişsel, duyuşsal, devinimsel ve toplumsal gelişim özelliklerine uygun, onlara dilin anlatım zenginliklerini sunan metinlerin ders kitaplarında yer alması önem taşımaktadır.

Masal, öykü, şiir, roman gibi sanatçı duyarlığı ile çocuğa göre kurgulanan; onun beğeni ve gereksinmelerine seslenen ürünler, anadili öğretimi için de doğal bir öğrenme ortamı yaratır. Sever (2004:233)'e göre çocukların, anadilinin anlatım gücünü ve yaratıcı özelliğini sezmeleri; işitsel olarak seslerin, sözcüklerin uyumunu duyumsamaları açısından, bir yazın türü olan şiir, etkili bir uyarandır. Deperrois (1999), şiirin çocuğun yaşamında önemli bir rol oynayabileceğini ve çocukta imgelem yetisini geliştireceğini söyler (Akt.: Aslan, 2006:194). Jean Le Perre (Akt. Sever, 2004:234), şiir- çocuk etkileşiminin önemi üzerinde durarak bunu, şu altı gerekçe içinde açıklar:

1. Çocuklar şiir okumaktan hoşlanırlar, bu etkinlik onları mutlu eder.
2. Şiirler; zaman, sayı, renk, büyük-küçük gibi çocukların çevrelerinde sık sık duydukları/duyacakları kavramların kullanımlarını örneklendirir.
3. Şiir, çocukların sözcük dağarcığının gelişimini destekler, onların dil sevgisi ve duyarlığı kazanmalarına katkı sağlar.
4. Şiir, çocukların insanlar ile olaylar arasındaki ilişkileri anlamalarına yardım eder.
5. Şiir, çocukların kendi iç dünyalarını, duygularını tanımlarına yardımcı olur.
6. Şiir, çocukların hem kendilerini hem de başkalarını anlamalarına, evrensel duygular geliştirmelerine katkı sağlar.

Tüm bu nedenlerle çocuğa farklı ve zengin öğrenme yaşantıları sunabilecek yazınsal metinlerden şiir, çalışmamızın temeline alınarak çocuğa görelilik açısından değerlendirilmiştir.

2. Yöntem

Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa görelilik açısından uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma, "var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan" (Karasar, 2010: 77) bir çalışmadır.

Bu çalışmadaki sınıflamalar oluşturulurken Sever, Dilidüzgün, Neydim ve Aslan'ın (2007) İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, Aslan'ın (2006) "Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerisine Etkisi" adlı doktora çalışması ve Solar'ın (2010) "Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Çocuğa Göreliliğinin Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans çalışmasında belirledikleri ölçütlerden yararlanılmıştır. Sözü edilen çalışmalardan yola çıkılarak problem ve alt problemlere yanıt aranmıştır. Her bir problemle ilgili olarak "evet, hayır, kısmen" biçiminde bir derecelendirme yapılarak yarı yapılandırılmış bir değerlendirme formu (bkz. EK :1) ile yüzdelik oranlara ulaşılmıştır.

3. Problem ve Alt Problemler

İlköğretim 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerde çocuk gerçekliği ilkesinden yararlanılmış mıdır?

Araştırmanın problem tümcesine bağlı olarak şu alt problemler belirlenmiştir:

1. Şiirin konusu çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun mu? (K.İ.G)²
2. Konu, çocukta okuma isteği uyandırabilecek özellikte mi? (Ç.O.İ)
3. Şiirin izleği ile konusu arasındaki ilişki çocuğun düzeyine uygun mu? (İ.K.İ)
4. Şiirin iletisi çocuğun anlama düzeyine uygun mu? (İ.Ç.A)
5. İleti, çocuğun duygu ve düş dünyasına uygun mu? (İ.Ç.D)
6. Şiirin iletisi çocuğa sezdiriliyor mu? Yoksa doğrudan mı verilmeye çalışılıyor? (İ.Ç.S)
7. İletiler evrensel nitelikte mi? (İ.E)
8. Şiir, çocuklarda yaşama ve insana ilişkin duyarlık oluşturabilecek özellikte mi? (Y.İ.D)
9. Şiir merak uyandırabilecek özellikte mi? (M.U.Ö)
10. Sözcüğünü yansıması bakımından;
 - a) Şiirde basit ve somut sözcükler kullanılarak anlatımda duruluk sağlanmış mı? (B.S.D)
 - b) Şiirde Türkçe kökenli, açık, anlaşılır ve güncel sözcüklerden sıklıkla yararlanılmış mı? (T.G.S)
 - c) Şiirde çocuğun düzeyine uygun bir biçimde deyimlere, ikilemelere ve pekiştirmelere sıklıkla yer verilmiş mi? (D.İ.P)
11. Dil ve anlatımı bakımından;
 - a) Şiirlerde söz sanatlarından yararlanılmış mı? (S.S.Y)
 - b) Şiirlerdeki söz sanatları çocuğun anlamlandırma düzeyine uygun mu? (S.Ç.A)
 - c) Şiirlerde temel anlam, yan anlam ve çok anlamlılık var mı? (T.Y.Ç)

4. Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak "Başak" yayınevince hazırlanan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları kullanılmıştır. Bu kitaplarda serbest okuma metinleri de dâhil olmak üzere toplam 26 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin sınıflara göre dağılımı ise şu şekildedir: 5. sınıfta 12, 6. sınıfta 6, 7. sınıfta 5 ve 8. sınıfta 3 şiir yer almaktadır.

Araştırma sorularına yönelik olarak yarı yapılandırılmış; evet, kısmen ve hayır şeklinde derecelendirilmiş değerlendirme formu kullanılmıştır.

Araştırmanın her bir alt problemi, yarı yapılandırılmış form doğrultusunda ele alınmıştır. Ayrıca sözcüğünü yansıma ve söz sanatlarından yararlanma oranları belirlenirken sıklık oranları gözetilmiş, sayısı üç ve üçten az olanlar için "kısmen", üçten çok olanlar için "evet", hiç olmayanlar için "hayır" nitelemesi yapılmıştır. Örneğin; "Sinemaya Gitme Günü" adlı şiirde "gözleri dolmak, uzun uzun, art arda" deyim ve ikilemelerinden yararlanılmıştır. Deyim ve ikilemelerin toplam sayısı üç olduğu için bu şiirde sözcüğünden yararlanma oranı "Kısmen" olarak betimlenmiştir. "O Mustafa Kemal'di" adlı şiirde ise "kan ağlamak, bir bir, eli kalem tutmak, beli bükülmek (belini bükmek)" gibi ikileme ve deyimlerden yararlanıldığı

² Alt problemlerin her biri, tablolarda kısaltılmış biçimiyle yazılmıştır.

ve sözvarlığı öğelerinin toplam sayısı üçten çok olduğu için “Evet” betimlemesi yapılmıştır.

5. Bulgular

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığınca uygun görülen ve Başak Yayınevinde 2012 yılında basılan 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirler incelenmiştir. Kitaplarda yer alan toplam 26 şiirin sınıflara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Şiirlerin Sınıflara Göre Dağılımı

SINIF	ŞİİR ADI	ŞAİRİ	SAYFA
5. Sınıf	Öğretmenim	Selma Erdem	46
	Atatürk'le Doğuş	Süleyman Havadar	70
	Orman Konuşuyor	Tahsin Bilengil	94
	Türkiye	Adil Turhan	118
	Ay'da Küçük Bir Serçe	Çiğdem Suna	144
	Güzel Yurdum Türkiye'm	M. Zeki Taşkın	164
	Bilgi Çağı	Bestami Yazgan	188
	Sinemaya Gitme Günü	Salih Mercanoğlu	214
	O Mustafa Kemal'di (Serbest Okuma Metni)	Suna Doğanay	82
	Güzel Bulut (Serbest Okuma Metni)	Ayla Çınaroğlu	153
	Anadolu Sevgisi (Serbest Okuma Metni)	Abdurrahim Karakoç	173
	Bilim ve Teknoloji (Serbest Okuma Metni)	Naim Yalnız	198
	6. Sınıf	Kütüphane	M. Nihat Malkoç
Soylu Bilgi Ağacı		Bestami Yazgan	130
Anne		Ârif Nihat Asya	196
Anadolu'da Bahar		Abdurrahim Karakoç	214
100. Yıl Atatürk Marşı (Serbest Okuma Metni)		Fazıl Hüsnü Dağlarca	119
7. Sınıf	Bayrak (Serbest Okuma Metni)	Ârif Nihat Asya	160
	Atatürk ve Türk Dili	Hasan Sancak	96
	Bakardım Güneş	Beşir Ayvazoğlu	126
	Avuçlarımda	Anonim-Rumeli	188
	Yüksek Yüksek Tepelere	Âşık Veysel	206
8. Sınıf	Sular	Şatıroğlu	114
	M.Kemal'i Düşünüyorum (Serbest Okuma Metni)	Ümit Yaşar Oğuzcan	114
	Geçmiş Zaman Şiirleri	Bayram Bilge Tokel	80
	Türküler Dolusu	Bedri Rahmi Eyüboğlu	161
	İstanbul'u Dinliyorum (Serbest Okuma Metni)	Orhan Veli Kanık	98

Tablo 1’de, 5-8. sınıfta yer alan her bir şiirin şairi ve sayfa numarası ile birlikte sınıflara göre dağılımı verilmiştir. Bu şiirlerden elde edilen bulgular ise şöyledir:

5.1 5. Sınıf Ders Kitabından Elde Edilen Bulgular

Türkçe 5. sınıf ders kitabında 8’i asıl metin ve 4’ü de serbest okuma metni olmak üzere toplam 12 şiir yer almaktadır. Tablo 2’de ise formdaki her bir maddeye göre şiirlerin değerlendirilmesi yer almaktadır.

Tablo 2: 5. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirlerin Çocuğa Göreliliği

5.SINIF ŞİİR ADI	K.İ.G	Ç.O.İ	İ.K.İ	İ.Ç.A	İ.Ç.D	İ.Ç.S	İ.E
Öğretmenim	Evet	Evet	Evet	Kismen	Evet	Hayır	Kismen
Atatürk’le Doğuş	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Orman Konuşuyor	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Türkiye	Evet	Evet	Kismen	Kismen	Kismen	Hayır	Hayır
Ay’da Küçük Bir Serçe	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Güzel Yurdum Türkiye’m	Kismen	Kismen	Evet	Kismen	Hayır	Hayır	Hayır
Bilgi Çağı Sinemaya Gitme Günü	Kismen Kismen	Kismen Hayır	Evet Evet	Kismen Hayır	Hayır Hayır	Hayır Kismen	Kismen Kismen
O Mustafa Kemal’di (Serbest Okuma Metni)	Evet	Evet	-	Evet	Evet	Evet	Hayır
Güzel Bulut (Serbest Okuma Metni)	Evet	Evet	-	Evet	Evet	Evet	Evet
Anadolu Sevgisi (Serbest Okuma Metni)	Kismen	Hayır	-	Kismen	Hayır	Hayır	Hayır
Bilim ve Teknoloji (Serbest Okuma Metni)	Kismen	Kismen	-	Kismen	Hayır	Hayır	Hayır

Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuğa Göreliliği

5.SINIF	Y.İ.D	M.U. Ö	B.S.D	T.G.S	D.İ.P	S.S.Y	S.Ç.A	T.Y.Ç ³
Şiir ADI								
Öğretmenim	Evet	Hayır	Kismen	Evet	Evet	Hayır	Hayır	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Atatürk'le Doğuş	Kismen	Hayır	Kismen	Kismen	Kismen	Kismen	Kismen	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Orman Konuşuyor	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Kismen	Kismen	Evet	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Türkiye	Hayır	Hayır	Kismen	Kismen	Evet	Evet	Kismen	Var
Ay'da Küçük Bir Serçe	Kismen	Evet	Evet	Evet	Kismen	Evet	Evet	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Güzel Yurdum Türkiye'm	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Kismen	Evet	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Bilgi Çağı	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Kismen	Evet	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Sinemaya Gitme Günü	Hayır	Kismen	Evet	Evet	Kismen	Hayır	Hayır	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
O Mustafa Kemal'di (Serbest Okuma Metni)	Evet	Kismen	Evet	Evet	Evet	Evet	Kismen	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Güzel Bulut (Serbest Okuma Metni)	Kismen	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.

³ Buradaki kısaltma, "Temel ve yan anlam var. Çok anlamlılık yok." ifadesinin kısaltmasıdır. "Var" ifadesi ise temel, yan anlam ve çok anlamlılığın olduğunu göstermektedir.

Anadolu Sevgisi (Serbest Okuma Metni)	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Kısmen	Kısmen	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Bilim ve Teknoloji (Serbest Okuma Metni)	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Kısmen	Hayır	Hayır	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.

Formda yer alan toplam 15 maddeye ilişkin bulgular, beş başlık altında ele alınmıştır. Bu durum 6, 7 ve 8. sınıflar için de geçerlidir:

5.1.1 Şiirlerin Konusunun Çocuğun İlgisi ve Gereksinimlerine Uygunluğu

5. sınıf ders kitabındaki şiirlerin konusunun çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu, %58,4 oranında “evet”, %41,6 oranında da “kısmen” olarak belirlenmiştir.

“Konu, çocukta okuma isteği uyandırabilecek özellikte mi?” sorusuna karşılık olarak %58,4 oranında “evet”, %25 oranında “kısmen”, %16,6 oranında “hayır” sonucuna ulaşılmıştır.

Şiirin izleği ile konusu arasındaki ilişkinin çocuğun düzeyine uygunluğu ise %87,5 oranında “evet” olarak belirlenmiştir.

5.1.2 Şiirlerin İletisinin Çocuğun Anlama Düzeyine Uygunluğu

Şiirlerin iletileri, %25 oranında çocuğun anlama düzeyine uygun bulunmuştur. İletinin çocuğun duygu ve düş dünyasına %33 oranında uygun olduğu belirlenmiştir. İletinin sezdirilme oranı ise %25’tir. Bu durum, iletileri anlama-anlamlandırma sürecine katma olanağı sunan, çocuğun duygu ve düş dünyasına seslenen şiirlerin, toplam şiir sayısının yaklaşık dörtte biri oranında olduğunu göstermektedir.

İletilerin yaklaşık %17 oranında evrensel nitelikte olduğu ve %8 oranında da çok anlamlılık taşıdığı belirlenmiştir.

5.1.3 Şiirlerin Çocukta Yaşama ve İnsana İlişkin Duyarlık Oluşturabilme Özelliği

5. sınıf ders kitabında kullanılan şiirlerin çocuklarda yaşama ve insana ilişkin duyarlık oluşturabilecek özellikte olanların yalnızca %16,6 oranında olduğu görülmüştür. Yine aynı şekilde şiirlerin %16,6’sının merak uyandırabilecek özellikte olduğu ortaya çıkmıştır.

5.1.4 Şiirlerin Türkçenin Sözcüklerini Yansıtmaması

Şiirlerde %75 oranında basit ve somut sözcükler kullanılarak anlatımda duruluk sağlanmaya çalışıldığı belirlenmiştir. Ayrıca şiirlerde Türkçe kökenli, açık, anlaşılır ve güncel sözcüklerden yararlanma oranı olarak %83, şiirlerde çocuğun

düzeyine uygun bir biçimde deyimlere, ikilemelere ve pekiştirmelere yer verme oranı olarak da %33 oranında “evet” bulgusuna ulaşılmıştır.

En fazla (7 tane) deyim ve ikilemenin görüldüğü şiir, “Türkiye”dir. Deyim ve ikilemenin hiç yer almadığı şiir ise serbest okuma metni olarak verilen “Anadolu Sevgisi” adlı şiirdir.

5.1.5 Şiirlerin Dil ve Anlatımı

Şiirlerde söz sanatlarından %25 oranında yararlanıldığı görülmektedir. Ayrıca söz sanatlarının %33 oranında çocuğun anlamlandırma düzeyine uygun olduğu ve %33 oranında da kısmen uygun olduğu belirlenmiştir.

Eğretileme, benzetme, kişileştirme ve konuşurma (intak) yapılan dizelerden örnekler: “Gözlerin ne güzel deniz mavisini, Ormanla urban olmuş yeşil yeşil, Uzanır kolların nehirler boyu, Sıcak kucağında saadetin, Benim çiğdem kokulu memleketim” (s.119), “Denizler yorgun, Ağaçlar şaşkındı”, “Hazırdı ulusum kanat çırpmaya, Sürükleniyordu karanlık tutsağı deryalarından, Dümensiz bir gemi, Ta ki kartal bakışlı bir kaptan”(s.82), “Güldü tüm küçük serçeler: ‘Sen daha yeni öğrendin uçmayı, Nasıl gidersen o kadar uzaklara’ dediler (s.144),...”

İkileme ve deyimlere örnekler: “Pırıl pırıl”, “Şırl şırl” (s.164), “Dili tutulmak”, “Canı yanmak”, “Eşi bulunmamak” (s.46), “Demet demet”, “Eli kalem tutmak”, “Dize gelmek” (s.118),...

Temel ve yan anlam, şiirlerin tamamında vardır. Buna karşın şiirlerde %8,3 oranında çok anlamlılık olduğu görülmektedir.

5.2 6. Sınıf Ders Kitabından Elde Edilen Bulgular

6. sınıf ders kitabında 2’si serbest okuma metni olmak üzere toplam 6 şiir yer almaktadır. Tablo 3’te ise formdaki her bir maddeye göre 6. sınıf ders kitabında yer alan şiirlerin değerlendirilmesi yer almaktadır.

Tablo 3: 6. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirlerin Çocuğa Göreliliği

6.SINIF ŞİİR ADI	K.İ.G	Ç.O.İ	İ.K.İ	İ.Ç.A	İ.Ç.D	İ.Ç.S	İ.E
Kütüphane	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Kısmen
Soylu Bilgi Ağacı	Evet	Hayır	Evet	Kısmen	Kısmen	Hayır	Evet
Anne	Evet	Evet	Evet	Kısmen	Kısmen	Evet	Evet
Anadolu’da Bahar	Kısmen	Kısmen	Evet	Evet	Kısmen	Evet	Hayır
100. Yıl Atatürk Marşı (Serbest Okuma Metni)	Evet	Evet	-	Evet	Evet	Evet	Hayır
Bayrak (Serbest Okuma Metni)	Evet	Evet	-	Evet	Kısmen	Evet	Hayır

6.SINIF ŞİİR ADI	Y.İ.D	M.U.Ö	B.S.D	T.G.S	D.İ.P	S.S.Y	S.Ç.A	T.Y.Ç
Kütüphane	Kismen	Hayır	Evet	Evet	Kismen	Kismen	Evet	Var
Soylu Bilgi Ağacı	Kismen	Hayır	Kismen	Kismen	Kismen	Kismen	Kismen	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Anne	Kismen	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Var
Anadolu'da Bahar	Evet	Kismen	Evet	Evet	Evet	Evet	Kismen	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
100. Yıl Atatürk Marşı (Serbest Okuma Metni)	Evet	Kismen	Kismen	Kismen	Hayır	Kismen	Kismen	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Bayrak (Serbest Okuma Metni)	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.

5.2.1 Şiirlerin Konusunun Çocuğun İlgisi ve Gereksinimlerine Uygunluğu

6.sınıf ders kitabındaki şiirlerin konusunun, %83 oranında çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun olduğu, %16,7 oranında da kısmen uygun olduğu belirlenmiştir.

Konunun çocukta okuma isteği uyandırabilecek özellikte olup olmamasına ilişkin, %50 oranında “evet” ve %33 oranında “hayır” olduğu görülmektedir. Şiirin izleği ile konusu arasındaki ilişki açısından tamamının çocuğun düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

5.2.2 Şiirlerin İletisinin Çocuğun Anlama Düzeyine Uygunluğu

Şiirlerin iletilerinin çocuğun anlama düzeyine uygunluğu açısından baktığımızda %50'sinin uygun olduğu ve %33'ünün kısmen uygun olduğu belirlenmiştir. İletilerin %16,7'sinin çocuğun duygu ve düş dünyasına uygun olduğu görülmektedir. Bu durum iletilerin çocuğun duygu ve düşünce dünyasına pek seslenmediğini göstermektedir. Ayrıca iletilerin çocuğa sezdirilme oranının %66,6 olduğu ve %33,3 oranında evrensel nitelikte olduğu belirlenmiştir.

5.2.3 Şiirlerin Çocukta Yaşama ve İnsana İlişkin Duyarlık Oluşturabilme Özelliği

6.sınıf ders kitabında kullanılan şiirlerin yarısının çocuklarda yaşama ve insana ilişkin duyarlık oluşturabilecek özellikte olduğu görülmüştür. Ayrıca yalnızca %33,3'ünün kısmen merak uyandırıcı olduğu ortaya çıkmıştır.

5.2.4 Şiirlerin Türkçenin Sözcüklerini Yansıtmaması

Şiirlerde basit ve somut sözcükler kullanma ve Türkçe kökenli, açık, anlaşılır ve güncel sözcüklerden yararlanma oranı aynıdır, yani %66,6'dır.

"Şiirde çocuğun düzeyine uygun bir biçimde deyimlere, ikilemelere ve pekiştirmelere sıklıkla yer verilmiş mi?" sorusunun karşılığı olarak da %50 oranında "evet" bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca en fazla (6 tane) deyim ve ikileme kullanılan şiir, "Anadolu'da Bahar"dır.

5.2.5 Şiirlerin Dil ve Anlatımı

Şiirlerde söz sanatlarından yararlanma oranı ile söz sanatlarının çocuğun anlamlandırma düzeyine uygunluğu aynı orana sahiptir. Bu oranın %16,7 oranında "evet", %50 oranında "kısmen" olduğu görülmektedir.

Benzetme ve eğretileme yapılan dizelerden örnekler: "Ova elleri çiçek, Yayla omuzları kar", "Usu, yüreği demir çift sürdü gerçekte hep" (s.119), "Palmiyeler zümrüt tacı Hatay'ın", "Boz martılar düğün yapar Mersin'de" (s.214)

İkileme ve deyimlere örnekler: "Benek benek", "Renk renk", "Cıvıl cıvıl" (s.214), "Dili dönmemek", "Kol kanat", "Bir dediğini iki etmemek (s.196), "Dilden düşmez olmak", "Burcu burcu" (s.130),...

Temel ve yan anlam şiirlerin tamamında kullanılmakla birlikte şiirlerde %33,3 oranında çok anlamlılık olduğu görülmektedir.

5.3 7. Sınıf Ders Kitabından Elde Edilen Bulgular

7. sınıf ders kitabında 4'ü asıl metin, 1'i de serbest okuma metni olmak üzere toplam 5 şiir yer almaktadır. Tablo 4'te ise formdaki her bir maddeye göre ders kitabında yer alan şiirlerin değerlendirmesi yer almaktadır.

Tablo 4: 7. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirlerin Çocuğa Göreliliği

7.SINIF ŞİİR ADI	K.İ.G	Ç.O.İ	İ.K.İ	İ.Ç.A	İ.Ç.D	İ.Ç.S	İ.E
Atatürk ve Türk Dili	Hayır	Hayır	Kısmen	Kısmen	Kısmen	Hayır	Hayır
Bakardım Güneş Avuçlarımda	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Yüksek Yüksek Tepelere	Kısmen	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet
Sular	Kısmen	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
M. Kemal'i Düşünüyorum (Serbest Okuma Metni)	Evet	Evet	-	Evet	Evet	Evet	Hayır

7.SINIF ŞİİR ADI	Y.İ. D	M.U. Ö	B.S.D	T.G.S	D.İ.P	S.S.Y	S.Ç.A	T.Y.Ç
Atatürk ve Türk Dili	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	T. ve y. anlam var. Ç.a yok. Var.
Bakardım Güneş Avaçlarımda	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Kismen	
Yüksek Yüksek Tepelere	Evet	Evet	Evet	Kismen	Evet	Hayır	Hayır	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
Sular	Evet	Kismen	Kismen	Kismen	Evet	Evet	Kismen	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.
M. Kemal'i Düşünüyorum (Serbest Okuma Metni)	Evet	Evet	Kismen	Kismen	Evet	Evet	Evet	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.

5.3.1 Şiirlerin Konusunun Çocuğun İlgisi ve Gereksinimlerine Uygunluğu

7.sınıf ders kitabındaki şiirlerin konusu, %40 oranında çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun, %40 oranında da kısmen uygun olarak belirlenmiştir.

“Konu, çocukta okuma isteği uyandırabilecek özellikte mi?” sorusuna karşılık, %20 oranında evet, “Şiirin izleği ile konusu arasındaki ilişki çocuğun düzeyine uygun mu?” sorusuna karşılık da %80 oranında evet olarak görülmektedir.

5.3.2 Şiirlerin İletisinin Çocuğun Anlama Düzeyine Uygunluğu

Şiirlerin iletileri, %80 oranında çocuğun anlama düzeyine uygun bulunmuştur. İleti, çocuğun duygu ve düş dünyasına %80 oranında uygun, iletinin çocuğa sezdirilme oranı da %40'tır. Bu durum iletilerin doğrudan verilmeye çalışıldığından da bir göstergesidir.

İletilerin %60 oranında evrensel nitelikte olduğu ve %80 oranında da çok anlamlılık taşımadığı belirlenmiştir.

5.3.3 Şiirlerin Çocukta Yaşama ve İnsana İlişkin Duyarlık Oluşturabilme Özelliği

7. sınıf ders kitabında kullanılan şiirlerin tamamının çocuklarda yaşama ve insana ilişkin duyarlık oluşturabilecek özellikte olduğu görülmüştür. Şiirlerin %60 oranında ise merak uyandırabilecek özellikler taşıdığı ortaya çıkmıştır.

5.3.4 Şiirlerin Türkçenin Sözcüklerini Yansıtmaları

“Şiirde basit ve somut sözcükler kullanılarak anlatımda duruluk sağlanmış mı?” sorusuna karşılık, %40 oranında evet, %40 oranında kısmen olarak belirlenmiştir.

“Şiirde Türkçe kökenli, açık, anlaşılır ve güncel sözcüklerden sıklıkla yararlanılmış mı?” sorusunun karşılığı olarak, %60 oranında kısmen, “Şiirde çocuğun düzeyine uygun bir biçimde deyimlere, ikilemelere ve pekiştirmelere sıklıkla yer verilmiş mi?” sorusunun karşılığı olarak da %100 oranında “evet” bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca en fazla (8 tane) deyim, ikileme ve pekiştirme görülen şiir, serbest okuma metni olarak verilen “Mustafa Kemal’i Düşünüyorum” şiiridir.

5.3.5 Şiirlerin Dil ve Anlatımı

Şiirlerde söz sanatlarından %80 oranında yararlanıldığı, söz sanatlarının % 40 oranında çocuğun anlamlandırma düzeyine uygun olduğu ve % 40 oranında da kısmen uygun olduğu belirlenmiştir.

Benzetme ve kişileştirme yapılan dizelerden örnekler: “Güller açardı parmak uçlarımda”, “Yıldızlara bürünürdüm üşüyünce”, “Ay üşümüş ellerimden kayardı” (s.126), “Yeşilleri alevden al bir ata binmiş”(s.114), “Atatürk ve Türk Dili milli varlığımızdır, Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır”(s.96), “Akar göz yaşlarım gam deryasına”, “Derin derin derelerden dönerek, Arayıp aslını ağlayan sular” (s.188)

İkileme ve deyimlere örnekler: “Enginden engine”, “Derin derin” (s.188), “Hayat vermek”, “Gönlünü eylemek” (s.188), “Ayak altında kalmak”, “Düşmana boyun eğmek” (s.96),

Temel anlam, yan anlam şiirlerin tamamında kullanılmakla birlikte şiirlerde %20 oranında çok anlamlılık olduğu görülmektedir.

5.4 8. Sınıf Ders Kitabından Elde Edilen Bulgular

Türkçe 8. sınıf ders kitabında 2’si asıl metin olarak 1’i de serbest okuma olmak üzere toplam 3 şiir yer almaktadır. Tablo 5’te ise formdaki her bir maddeye göre 8. sınıf ders kitabında yer alan şiirlerin değerlendirmesi yer almaktadır.

Tablo 5: 8. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirlerin Çocuğa Göreliliği

8.SINIF ŞİİR ADI	K.İ.G	Ç.O.İ	İ.K.İ	İ.Ç.A	İ.Ç.D	İ.Ç.S	İ.E
Geçmiş Zaman Şiirleri	Evet	Kısmen	Evet	Kısmen	Evet	Evet	Hayır
Türküler Dolusu	Evet	Evet	Evet	Kısmen	Kısmen	Kısmen	Hayır
İstanbul’u Dinliyorum (Serbest Okuma Metni)	Kısmen	Evet	-	Kısmen	Kısmen	Evet	Kısmen

8. SINIF ŞİİR ADI	Y.İ.D	M.U.Ö	B.S.D	T.G.S	D.İ.P	S.S.Y	S.Ç.A	T.Y.Ç
Geçmiş Zaman Şiirleri	Kısmen	Kısmen	Evet	Kısmen	Evet	Evet	Evet	T. ve y. anlam var. Ç.a yok. Var.
Türküler Dolusu	Evet	Kısmen	Evet	Kısmen	Evet	Evet	Evet	
İstanbul'u Dinliyorum(Serbest Okuma Metni)	Evet	Evet	Evet	Evet	Kısmen	Hayır	Hayır	T. ve y. anlam var. Ç.a yok.

5.4.1 Şiirlerin Konusunun Çocuğun İlgi ve Gereksinimlerine Uygunluğu

8. sınıf ders kitabındaki şiirlerin konusu, %67 oranında çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun, %33 oranında da kısmen uygun olarak belirlenmiştir.

“Konu, çocukta okuma isteği uyandırabilecek özellikte mi?” sorusuna karşılık, %66 oranında evet ve “Şiirin izleği ile konusu arasındaki ilişki çocuğun düzeyine uygun mu?” sorusuna karşılık da %66 oranında evet sonucuna ulaşılmıştır.

5.4.2 Şiirlerin İletisinin Çocuğun Anlama Düzeyine Uygunluğu

Şiirlerin iletilerinin %100'ü kısmen çocuğun anlama düzeyine uygun bulunmuştur. İleti, çocuğun duygu ve düşününasına kısmen %67 oranında uygun, iletinin çocuğa sezdirilme oranı da %67'dir. Bu durum, iletilerin doğrudan verilmeye çalışıldığının da bir göstergesidir. Sınıf seviyesi yükseldikçe anlama düzeyine uygunlukta bir düşüş görülmektedir. Çocuğun anlam düzeyine uygunluk açısından bakıldığında kısmen uygun görülen dizeler: “Başında eski alemlerin sarhoşluğu”, “Alnın sıcak mı değil mi, bilmiyorum”(s.98). “Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası, ayak seslerinden tanırım”(s.161).

İletilerin %67 oranında evrensel nitelikte olmadığı ve %100 oranında da çok anlamlılık taşımadığı belirlenmiştir.

5.4.3 Şiirlerin Çocukta Yaşama ve İnsana İlişkin Duyarlık Oluşturabilme Özelliği

8. sınıf ders kitabında kullanılan şiirlerin, %67 oranında çocuklarda yaşama ve insana ilişkin duyarlık oluşturabilecek özellikte olduğu görülmüştür. %67 oranında ise kısmen merak uyandırabilecek özellikte şiirler olduğu ortaya çıkmıştır.

Serbest okuma metni olarak kitapta yer alan “İstanbul'u Dinliyorum” şiirinde çocuğun duygu organlarına seslenen biçimde dizeler vardır: “Önce hafiften bir rüzgâr esiyor”, “Çekiç sesleri geliyor doklardan”, “İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı”.

Çocuğun dizelerden yola çıkarak şehri zihninde resmetmesine olanak sağlanmaktadır.

5.4.4 Şiirlerin Türkçenin Sözcüklerini Yansıtmaları

“Şiirde basit ve somut sözcükler kullanılarak anlatımda duruluk sağlanmış mı?” sorusuna karşılık şiirlerin tamamı uygun olarak belirlenmiştir.

“Şiirde Türkçe kökenli, açık, anlaşılır ve güncel sözcüklerden sıklıkla yararlanılmış mı?” sorusunun karşılığı olarak, % 100 kısmen oranı görülmektedir. “Türküler Dolusu” şiirinde “nafile, zifiri, has, sahici, ahval, hal” sözcükleri, “Geçmiş Zaman Şiirleri” adlı şiirde “zeval, devran, el, oba” sözcükleri ve “İstanbul’u Dinliyorum” şiirinde de “dok, loş, alem” sözcükleri kullanılmıştır.

“Şiirde çocuğun düzeyine uygun bir biçimde deyimlere, ikilemelere ve pekiştirmelere sıklıkla yer verilmiş mi?” sorusunun karşılığı olarak da % 100 oranında “evet” bulgusuna ulaşılmıştır. Günlük yaşamda sıkça kullanılan “kokusu sinmek, kısmet olmamak, aklı ermemek” deyimleri yer almaktadır. Ayrıca en fazla (18 tane) deyim, ikileme ve pekiştirme görülen şiir, “Türküler Dolusu” adlı şiirdir. Diğerleri sırasıyla Geçmiş Zaman Şiirleri (9 tane) ve İstanbul’u Dinliyorum (6 tane) şiirleridir.

5.4.5 Şiirlerin Dil ve Anlatımı

“Şiirlerde söz sanatlarından % 67 oranında yararlanıldığı, söz sanatlarının % 67 oranında çocuğun anlamlandırma düzeyine uygun olduğu ve % 33 oranında da uygun olmadığı belirlenmiştir.

“Türküler Dolusu” adlı şiirde “Şiir bıçak gibi kemiğe dayansın yeter” dizeleri, sanatsal bir duyarlık oluşturma yönüyle dikkate değerdir. Ayrıca “Yerliyim yerli olmasına, bir dilim Trabzon peyniri, bir tutam Şile bezi” dizelerinde de çocuğun yaşamından örneklerle şiir renklendirilerek yerli ürün kullanımına ilişkin sezdirim yapılmaktadır.

“Geçmiş Zaman Şiirleri” adlı şiirden kişileştirme ve benzetme örnekleri verecek olursak; “Elimden tutmuş güneş, Rüzgar salıncak olmuş” dizelerinde güneşe insana ait özellikler yüklenirken kişileştirilmiş, rüzgar ise salıncağa benzetilmiştir. Çocukların dünyasında yer alabilecek salıncak nesnesinin kullanılmış olması ve hayali bir tablo çizilmesi çocuk gerçekliğinin yansıtılması bakımından önemlidir. Yine “Arsız bir kara sinek ninniler söylemiş” dizesi çocukların algısına uygun, günlük yaşamlarından kopup gelen bir durumla verilmiştir.

Temel anlam, yan anlam şiirlerde % 67 oranındadır. Ancak şiirlerde çok anlamlılığın olmadığı görülmektedir. Oysaki 8. sınıf öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve dil gelişimleri göz önüne alındığında bu oranın yükselmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

6. Sonuç ve Öneriler

6.1 Sonuç

5-8. sınıflardaki ders kitaplarında yer alan çocuk şiirlerine baktığımızda sınıf düzeyi yükseldikçe şiir sayısının azaldığı görülmektedir. Ayrıca formda yer alan her bir soruya ilişkin verilen “evet” yanıtının oranları ise şu şekildedir:

Tablo 6: Araştırma Sorularının Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf	5	6	7	8
Şiirin konusu çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun mu?	%58,4	%83	%40	%67
Konu, çocukta okuma isteği uyandırabilecek özellikte mi?	%58,4	%83	%40	%66
Şiirin izleği ile konusu arasındaki ilişki çocuğun düzeyine uygun mu?	%87,5	%100	%80	%66
Şiirin iletisi çocuğun anlama düzeyine uygun mu?	%25	%50	%80	%100
İleti, çocuğun duygu ve düş dünyasına uygun mu?	%33,3	%16,7	%80	%33,3
Şiirin iletisi çocuğa sezdiriliyor mu?	%25	%66,6	%40	%67
İletiler evrensel nitelikte mi?	%17	%33,3	%60	%33
Şiir, çocuklarda yaşama ve insana ilişkin duyarlık oluşturabilecek özellikte mi?	%16,6	%50	%100	%67
Şiir merak uyandırabilecek özellikte mi?	%16,6	%33,3 (Kısmen) ⁴	%60	%33,3
Şiirde basit ve somut sözcükler kullanılarak anlatımda duruluk sağlanmış mı?	%75	%66,6	%40	%100

⁴ 6. sınıfta yer alan şiirlerin merak uyandırma özelliğine ilişkin yalnızca “hayır” ve “kısmen” sonucuna ulaşıldığı için bu kısımda “kısmen” ortalaması verilmiştir.

Şiirde Türkçe kökenli, açık, anlaşılır ve güncel sözcüklerden sıklıkla yararlanılmış mı?	%83	%66,6	%20	%100
Şiirde çocuğun düzeyine uygun bir biçimde deyimlere, ikilemelere ve pekiştirmelere sıklıkla yer verilmiş mi?	%33	%50	%100	%100
Şiirlerde söz sanatlarından yararlanılmış mı?	%25	%16,7	%80	%67
Söz sanatları çocuğun anlamlandırma düzeyine uygun mu?	%33	%16,7	%40	%67
Temel anlam, yan anlam ve çok anlamlılık var mı?	%8,3	%33,3	%20	%0

Şiirlerde konu seçiminde daha çok izleğin gözetilerek yapıldığı, ancak çocuğun ilgi ve gereksinimlerinin ve şiirlerin çocuklarda okuma isteği yaratma özelliğinin izleğe oranla daha az dikkate alındığı görülmektedir.

İletilerin çocuğun anlama düzeyine uygunluğu, 5. sınıftan 8. sınıfa doğru giderek artmaktadır. Ancak şiirlerin çocuğun duygu ve düşününasına seslenmesi özelliğinin, 7. sınıf dışında pek de gözetilmediği görülmektedir. Ayrıca iletilerin çocuğa sezdirmekten çok doğrudan verilmesi eğilimi, daha çok 5. ve 7. sınıftaki şiirlerde ortaya çıkmıştır.

Şiirlerin iletilerinin evrenselliğine baktığımızda ise genel olarak evrensellikten uzak oldukları görülmektedir.

Şiirlerin yaşama ve insana ilişkin duyarlık oluşturma özelliği, 5. sınıftan 8. sınıfa doğru giderek artmakta, duyarlık kazandırabilecek özelliklerin yer aldığı şiirler, en çok 7. sınıfta görülmektedir. Merak uyandırma özelliği de en çok 7. sınıfta görülmektedir. Buna karşın basit, somut, Türkçe kökenli ve güncel sözcükler açısından da en az oran yine 7. sınıfta görülmektedir. Ayrıca 8. sınıfta basit ve somut sözcük kullanımının % 100 oranında olması dikkate değerdir. 5. sınıfta ise % 75 ile bu orana ulaşamamıştır. Deyimler ve ikilemeler ise en çok 7. ve 8. sınıftaki şiirlerde yer almaktadır.

Çocuğa seslenen şiirlerde, söz sanatlarının kullanılması kadar söz sanatlarının çocuğun anlama düzeyine uygunluğu da önem taşır. İncelediğimiz şiirlerde söz sanatlarından yararlanma ve bunların anlam düzeyine uygunluğuna bakıldığında, 5. sınıfta %25'e %33, 6.sınıfta %16,7'ye %16,7, 7.sınıfta %80'e %40 ve 8.sınıfta ise %67'ye %67 oranı ile karşılaşılmıştır. 6. ve 8. sınıfta eşit oranlar görülmektedir. Ancak söz sanatı kullanım oranı en düşük 6.sınıftadır (% 16,7). En yüksek kullanım

oranı (% 80) 7. sınıfta görülse de çocuğun anlama düzeyinin üstünde olması dikkat çekicidir.

Şiirlerde temel ve yan anlamların sıklıkla görüldüğü ama çok anlamlılığa pek yer verilmediği belirlenmiştir. Özellikle de 8. sınıfta hiç yer verilmemiştir.

6.2 Öneriler

Anadili eğitiminin amacı, yalnızca çocukların dört temel becerisini geliştirmek değil, aynı zamanda düşünen-duyarlı bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır. Çocuklar için oluşturulan metinlerin de yazınsal bir nitelik taşıması, çocuğun hem küçük yaşta sanatçı duyarlığı ile tanışmasına hem de yaşamı anlama, yorumlama ve değerlendirme gibi bilişsel ve duyuşsal içerikli davranışlar edinmesini sağlayacaktır. Çocuğun anılan davranışları edinmesini sağlayan en önemli araç, metinde kullanılan dildir (Sever, 2000: 638-639). Bu nedenle anadili eğitiminin hedeflerine ulaşabilmesi için ders kitaplarında kullanılan metinlerin çocuğun anlam evrenine uygunluğunu gözeterek bir dille yazılması gerekmektedir. Ayrıca ders kitaplarındaki metinlerin çocuk gerçekliğini göz önüne alması ve çocuğa görelilik ilkesine uygun olması gerekir.

Bu çalışmada, ders kitaplarındaki şiirler incelenerek anadili öğretiminde nitelikli metinlerin kullanılması yönünde alana katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara dayanarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Türkçe ders kitaplarında yer alacak şiirlerin dil ve anlatım yönünden çocuğun temel duyularını harekete geçirecek özellikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Şiir, bir metni bürünsel özelliklerine göre çeşitli el, kol ve beden hareketleriyle konusuna uygun biçimde canlandırarak okuma becerisini geliştirmede önemli bir araçtır. Şiirdeki anlatım zenginliği ve şiirin duylara seslenmedeki başarısı çocuklara bu alanda olumlu yansımaktadır. Bu nedenle şiirde sözvarlığına, dil ve anlatıma ayrı bir özen gösterilmesi gerekmektedir.
- Şiirlerin seçiminde şiir alanındaki uzman kişilerin görüşleri alınmalıdır.
- Şiirlerdeki iletiler evrensel boyutta olmalı ve bunlar çocuğa sezdirilmelidir.
- Şiirlerde çocuğun dünyasına yönelecek biçimde söz sanatlarına daha çok yer verilmelidir.
- Şiir dilinin incelikleri ve farklılıkları en güzel örnekleriyle sunulmaya özen gösterilmelidir.

Kaynakça

- Aksan, D. (1995). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Alpöge, G. (2003). "Çocuk Edebiyatının Çocuk Gelişimine Katkısı". *Çoluk Çocuk*, 24, 32-33.
- Aslan, C. (2007). "Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri" *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar, Çözüm Önerileri) (04-06 Ekim 2006) Bildirileri*, (Ed.: S. Sever) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 189-200.

- Bayat, N. (2012). "Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Şiirbilim Açısından Görünümü Üstüne Bir İnceleme". *Turkish Studies Dergisi*, 7/1, 325- 344.
- Dayıoğlu, G. (2000). "Çocuk Kitaplarında Eğitsellik" *I.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (20-21 Ocak 2000) Bildirileri*, (Ed.: S. Sever) Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yay.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayını.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- MEB (2012). *İlköğretim 5. 6. 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları*. (5. Baskı). Ankara: Başak Matbaacılık.
- Özdemir, E. (1983). "Anadili Öğretimi" *Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi*, 379-380, 27-29.
- Pekkaya, M.H. (2007). *Öğrenci Merkezli Türkçe Öğretiminde Çocuk Şiirleri (Yeniden Yapılandırılan Türkçe Öğretimi Programı Uygulamalarına Yönelik Eleştiriler ve Öneriler)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Sever, S. (2000). "Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık". *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (20-21 Ocak 2000) Bildirileri*, (Ed.: S. Sever) Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yay.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2004). "Anadili Öğretiminin Temel Bir Aracı: Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitapları." *Cumhuriyet'in 80. Yılında Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk- IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi (15-17 Ekim 2003) Bildirileri*, (Ed.: B. Onur) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 223- 236.
- Sever, S. (2007a). "Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?" *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar, Çözüm Önerileri) (04-06 Ekim 2006) Bildirileri*, (Ed.: S. Sever) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 41-56.
- Sever, S. (2007b). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S., Dilidüzgün, S., Neydim, N., Aslan, C. (2007). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). "İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2/ 9, 444- 453.
- Solar, B. (2010). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Çocuğa Göreliliğinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, G.Ş. (2007). *İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

EK 1- Şiirlerin Çocuğa Göreliliğini Değerlendirme Formu

1.	Şiirin konusu çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun mu?	Evet	Kısmen	Hayır
2.	Konu, çocukta okuma isteği uyandırabilecek özellikte mi?	Evet	Kısmen	Hayır
3.	Şiirin izleği ile konusu arasındaki ilişki çocuğun düzeyine uygun mu?	Evet	Kısmen	Hayır
4.	Şiirin iletisi çocuğun anlama düzeyine uygun mu?	Evet	Kısmen	Hayır
5.	İleti, çocuğun duyu ve düşününasına uygun mu?	Evet	Kısmen	Hayır
6.	Şiirin iletisi çocuğa sezdiriliyor mu?	Evet	Kısmen	Hayır
7.	İletiler evrensel nitelikte mi?	Evet	Kısmen	Hayır
8.	Şiir, çocuklarda yaşama ve insana ilişkin duyarlık oluşturabilecek özellikte mi?	Evet	Kısmen	Hayır
9.	Şiir merak uyandırabilecek özellikte mi?	Evet	Kısmen	Hayır
10.	Şiirde basit ve somut sözcükler kullanılarak anlatımda duruluk sağlanmış mı?	Evet	Kısmen	Hayır
11.	Şiirde Türkçe kökenli, açık, anlaşılır ve güncel sözcüklerden sıklıkla yararlanılmış mı?	Evet	Kısmen	Hayır
12.	Şiirde çocuğun düzeyine uygun bir biçimde deyimlere, ikilemelere ve pekiştirmelere sıklıkla yer verilmiş mi?	Evet	Kısmen	Hayır
13.	Şiirlerde söz sanatlarından yararlanılmış mı?	Evet	Kısmen	Hayır
14.	Söz sanatları çocuğun anlamlandırma düzeyine uygun mu?	Evet	Kısmen	Hayır
15.	Temel anlam, yan anlam ve çok anlamlılık var mı?	Evet	Kısmen	Hayır